

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران
معاونت پژوهش

عنوان:

نقش سیاق در تفسیر با تأکید بر تفسیر المیزان و تسنیم (در سوره بقره)

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر علوی مهر

استاد مشاور

حجت الاسلام و المسلمین دکتر گروسی

نگارنده

عفت خلیل حسن‌زاده

سال ۱۳۹۴

تحمیدیه

حمد و ثنا خدایی را که آفریننده کل هستی است، و هدایت‌کننده تمام آنچه در آن است، او انسان را اشرف مخلوقات و در فرازمندترین قلعه آفرینش قرار داد، و شگفت‌آور نخواهد بود، که هدایتش فراتر و خاص‌تر از بقیه موجودات هستی باشد.

سپاس خدایی را که درهای دانش را بر ما گشود و زیبایی‌های آفرینش را برای ما اختیار کرد، و روزی‌های پاکیزه را به سوی ما روان ساخت، و ما را به تسلط بر همه آفرینندگان برتری بخشید.

تقدیم

تقدیم به آن که پس از پیامبر (صلی الله علیه و آله):

- اسلام و ایمانش بر همه مقدّم،
 - علمش از همه بیشتر،
 - شرفش از همه والاتر،
 - زهدش از همه بالاتر،
 - شوقش به جهاد از همه فزون تر،
- آن که دوستانش از ترس و دشمنانش
از بغض و حسد فضایل او را کتمان کردند؛
و با این همه، شرق و غرب، از فضایل او سرشار است.

تقدیر

پس از حمد و ثنای خداوند متعال که توفیق تدبّر در آیاتش و تذکّر با یادش را به این حقیر عطا نمود، از همه کسانی که در جمع‌آوری این پایان‌نامه از یاری شفیقانه خویش دریغ نورزیدند، قدردانی می‌نمایم.

و سپاسگزاری از راهنمایی‌های عالمانه‌ی جناب حجت الاسلام و المسلمین حاج آقای علوی مهر (استاد راهنما) و حجت الاسلام و المسلمین حاج آقای گروسی (استاد مشاور) و حجت الاسلام و المسلمین حاج آقا رضا عاملی (مسئول بانک اطلاعات علوم اسلامی کتابخانه امام صادق (علیه السلام) و خانم صفربالی (معاون پژوهش حوزه علمیه کوثر) و نیز کادر آموزش حوزه علمیه عالی کوثر قزوین به خصوص خانم مریم شاه‌محمدی، مدیریت محترم که با راهنمایی‌های مفید و صرف وقت گران‌بهایشان مرا در تکمیل این رساله یاری رساندند.

و بجاست از پدر و مادرم، این اولین معلمان قرآنم قدردانی نمایم؛ و با سپاس فراوان از همسرم که بی یاری او ادامه مسیر، میسر نبود.

متوجه می‌شویم که علامه طباطبایی در تفسیر المیزان از سیاق به طور مشخص و متقن استفاده نموده است.

۱۰- آیت‌الله جوادی آملی گاهی از ظهور سیاق آیات یا هدف نهایی آن‌ها معنای آیه روشن می‌شود، گاهی با استمداد از ظهور سیاق می‌توان پیوستگی کلمه‌ی مشکوک به معلوم را استنباط کرد و ایشان در تفسیر تسنیم به بحث سیاق توجه کافی و وافی داشته‌اند.

فهرست منابع

- * قرآن کریم، ترجمه محمد مهدی فولادوند و مهدی الهی قمشه‌ای.
- * ترجمه نهج البلاغه حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام)، ترجمه محمد دشتی، قم، ۱۳۸۸.
- ۱- الاوسی، علی، روش علامه طباطبایی در تفسیر المیزان، ترجمه سید حسین میرجلیلی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، مرکز چاپ و نشر، ۱۳۷۰.
- ۲- ابوالفتوح رازی، حسین بن علی، تفسیر ابوالفتوح، ج ۱، قم، کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۶۳.
- ۳- ایمن، ابوخمیش، منهج علامه طباطبایی فی تفسیر المیزان، کنگره بین‌المللی علامه طباطبایی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۲۹.
- ۴- بابایی، علی اکبر، روش شناسی تفسیر قرآن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸.
- ۵- بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، قم، دارالکتب العلمیه، بی‌تا.
- ۶- بیضاوی، عبدالله بن عمر، انوار التنزیل و أسرار التأویل، ج ۲، مکتبه المصطفی، ۱۳۴۷.
- ۷- جوادی آملی، عبدالله، تفسیر تسنیم، ج ۱ و ۲ و ۳ و ۴ الی ۱۲، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۷۸.
- ۸- حجتی، محمدباقر، تاریخ قرآن، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۵.
- ۹- خویی، ابوالقاسم، البیان فی تفسیر القرآن، مترجم: محمدصادق نجفی، بیروت، مؤسسه الاعلمی، ۱۳۵۳.
- ۱۰- خامه‌گر، محمد، ساختار هندسی سوره‌های قرآن، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۸۲.
- ۱۱- دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه دهخدا، ج ۸، تهران، دانشگاه تهران، سازمان لغت‌نامه، ۱۳۲۵.
- ۱۲- رضا، محمدرشید، المنار، ج ۱ و ۶، بیروت، دارالمعرفه، بی‌تا.
- ۱۳- رجبی، محمود، روش شناسی تفسیر قرآن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۳.

- ۱۴- رضایی اصفهانی، محمدعلی، پژوهشی در اعجاز علمی قرآن، ج ۱، تهران، اسوه، ۱۳۷۵.
- ۱۵- رضی موسوی، محمد، حقایق التأویل فی متشابه التنزیل، تهران، بنیاد بعثت، ۱۳۶۴.
- ۱۶- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، تهران، المكتبة المرتضویه، بی تا.
- ۱۷- زرکشی، محمد، البرهان فی علوم القرآن، ج ۱ و ۲، بیروت، دارالفکر، ۱۳۶۷.
- ۱۸- زمخشری، محمود، الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل، ج ۴، بی جا، بی نا، بی تا.
- ۱۹- سلوی، عوا، بررسی زبان شناسی وجوه و نظائر در قرآن کریم، مشهد، آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۸۱.
- ۲۰- سیوطی، جلال الدین، الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، ج ۲ و ۵، کتابخانه عمومی حضرت آیت الله مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۶۲.
- ۲۱- سعیدی روشن، محمدباقر، تحلیل زبان قرآن و روش شناسی فهم قرآن، تهران، اندیشه، ۱۳۷۵.
- ۲۲- شاکر، محمدکاظم، روش های تأویل قرآن، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مرکز انتشارات، ۱۳۷۶.
- ۲۳- الشافعی، محمد بن ادريس، الرسالة، بیروت، دارالمعرفة، بی تا.
- ۲۴- صدر، محمدباقر، دروس فی علم الاصول، حلقه اولی، بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۳۶۹.
- ۲۵- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۱ و ۳ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۱ و ۲۹، بیروت، دارالمعرفة، ۱۳۶۷.
- ۲۶- طباطبائی، محمدحسین، المیزان، ج ۱ و ۲ و ۳ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ و ۱۷ و ۱۹، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۵.
- ۲۷- طبری، محمد بن جریر، جامع البیان عن تأویل آی القرآن، ج ۹ و ۱۲ و ۶، بیروت، دارالمعرفة، ۱۳۵۷.

- ۲۸- طبری، محمد، تاریخ طبری، ج ۲، تهران، اساطیر، ۱۳۶۳.
- ۲۹- طریحی، فخرالدین، مجمع البیان، ج ۳، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۷.
- ۳۰- عمید زنجانی، عباسعلی، مبانی و روش‌های تفسیر قرآن، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۳.
- ۳۱- علوی مهر، حسین، آشنایی با تاریخ تفسیر و مفسران، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۴.
- ۳۲- عیاشی، محمد بن مسعود، کتاب التفسیر، ج ۱، تهران، المکتبه العلمیه الاسلامیه، بی‌تا.
- ۳۳- _____، تفسیر عیاشی، ج ۱، بیروت، مؤسسه الاعلمی المطبوعات، ۱۳۸۹.
- ۳۴- فهیمی‌تبار، حمیدرضا، روش‌شناسی تفسیر تسنیم، تهران، دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، ۱۳۹۰.
- ۳۵- قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، ج ۱، قم، دارالکتاب، ۱۳۶۲.
- ۳۶- قائمی‌نیا، علیرضا، بیولوژی نص (نشانه‌شناسی و تفسیر قرآن)، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سازمان انتشارات، ۱۳۸۹.
- ۳۷- گلجانی، ایرج، نگرش سیستمی به ساختار سوره‌های قرآن کریم، قرآن در آینه پژوهش، مقالات علمی پژوهشی، ۱۳۸۱.
- ۳۸- لنکرانی، محمدفاضل، اهل بیت چهره‌های درخشان در آیه تطهیر، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۹.
- ۳۹- موسوی همدانی، محمدباقر، ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱ و ۲، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۵.
- ۴۰- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۸، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳.
- ۴۱- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۷، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۲.

- ۴۲- معرفت، محمدهادی، تاریخ قرآن، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۱۳۷۵.
- ۴۳- معرفت، محمدهادی، التمهید فی علوم القرآن، ج ۲، قم، حوزه علمیه قم مرکز مدیریت، ۱۳۶۷.
- ۴۴- مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن، ج ۸، تهران، وزارت ارشاد اسلامی، بی‌تا.
- ۴۵- منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۰ و ۱۳، قم، نشر ادب حوزه، ۱۴۰۵ ق.
- ۴۶- میبدی، محمدفاکر، قواعد التفسیر لدی شیعه و السنه، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سازمان انتشارات، ۱۳۸۶.

مقالات

- ۱- ایازی، محمدعلی، چهره‌ی پیوسته قرآن، صحیفه مبین، ش ۳.
- ۲- ربانی، محمدحسن، نقش سیاق در تفسیر، فصلنامه پژوهش‌های قرآنی، ش ۲۷.
- ۳- سیاوشی، کرم، نقد و بررسی نقش سیاق در روش تفسیری سید قطب، مجله پژوهش‌های قرآنی، شماره ۴۶ و ۴۷.
- ۴- شاکری، سیمین دخت، نقش سیاق در تفسیر جامع البیان، مجله علوم انسانی دانشگاه الزهرا (سلام الله علیها).

نرم‌افزارها

- ۱- نرم‌افزار مکتبه الشامله.
- ۲- جامع التفاسیر نور.
- ۳- جامع الاحادیث نور.
- ۴- نرم‌افزار اسرا.